

Marko Fuček
povijest

Dinko Šokčević, Hrvati u očima Mađara, Mađari u očima Hrvata: Kako se u pogledu preko Drave mijenjala slika drugoga, Zagreb: Naklada Pavičić, 2006, 386 str.

Prošle godine izašla je knjiga *Hrvati u očima Mađara, Mađari u očima Hrvata: Kako se u pogledu preko Drave mijenjala slika drugoga* koja donosi zanimljivu analizu hrvatsko-mađarskih odnosa u 19. stoljeću. Autor Dinko Šokčević rođen je 1960. godine u Baji, mađarskom dijelu Bačke. Diplomirao je povijest umjetnosti i arheologiju na Filozofskom fakultetu u Zagrebu, a povijesne znanosti doktorirao je u Pečuhu 1999. godine, gdje je i zaposlen na Katedri za hrvatski jezik i književnost. Mađarsku povijest predaje kao gostujući profesor na Hrvatskim studijima Sveučilišta u Zagrebu. Uglavnom se bavi hrvatsko-mađarskim povijesnim odnosima te prošlošću i kulturom hrvatske manjine u Mađarskoj.

Šokčević monografijom *Hrvati u očima Mađara, Mađari u očima Hrvata* na poseban način pristupa problematici završnog razdoblja (1790–1918) hrvatsko-mađarskog državnog zajedništva. Predodžbama Hrvata o Mađarima i Mađara o Hrvatima autor prilazi kroz istaknute događaje razdoblja na temelju širokog izbora izvora koji uključuju novinske članke, historiografska, publicistička i književna djela, pjesme itd. Prikaz slike *drugoga* na obje je strane uravnotežen čemu je nesumnjivo pridonijelo obrazovanje autora kojim je stekao uvid u problematiku s obje strane. Autor ne nastoji djelovati kao medijator prošlih sukoba između Hrvata i Mađara, nego nastoji iznijeti pogled s obje strane, a relativno neutralan srednji put u djelu se sam nameće. Iznosi brojne stereotipe o Mađarima i Hrvatima od kojih su neki prisutni i danas. Tako autor već u predgovoru dovodi u pitanje postojanje mađarizacije, odnosno njezin stvarni karakter nasuprot dominantnim predodžbama u Hrvatskoj. Time ne narušava svoju objektivnost i profesionalnu udaljenost koju zadržava u cijeloj knjizi dok iznosi tekstove istaknutih aktera 19. stoljeća, među koje uključuje ne samo izjave političkih ličnosti, stranačke novine i programske spise, nego i širok izbor relevantnih pjesama, književnih i historiografskih djela.

Knjiga je manjeg formata i tvrda uveza, ima 382 stranice s predgovorom i pogovorom samog autora. Sam tekst prate slike i ilustracije različita sadržaja uključujući portrete, političke karikature i stranice novina. Kritički aparat čini opsežan popis literature i kazalo imena. Djelo kronološki slijedi tijek događaja 19. stoljeća, no prema potrebi od njega odstupa radi bolje predodžbe političkog i društvenog konteksta pojedinih tema. Uglavnom se jedna istaknuta tema ili događaj hrvatsko-mađarske povijesti predstavlja u poglavlju posvećenom hrvatskoj perspektivi, a zatim slijedi poglavlje koje istu temu predstavlja s mađarske strane. Da bi građa bila razumljivija, pogled s jedne strane nerijetko se miješa s pogledom druge strane. Pojedine cjeline predstavljene su pristupom s obje strane u istom poglavlju, bilo podjelom unutar poglavlja ili naizmjeničnim iznošenjem dviju perspektiva.

Početna poglavlja knjige daju jasan i sažet pregled hrvatsko-mađarskih odnosa. Autor zalazi dalje u prošlost od razdoblja zanimanja pri čemu nepristrano iznosi osnove međusobnog nerazumijevanja, koje je razvojem nacionalno-integracijskih procesa u kontekstu Habsburške Monarhije zamijenilo ranije dominantnu složnost političkih naroda, odnosno plemstva obje strane. Nastavlja s detaljnijim prikazom stavova dviju strana, nakon što su nacionalno-integracijski procesi već započeli, ponovno u odvojenim poglavljima, posvećenim posebno hrvatskoj, a posebno mađarskoj strani. Ideji Mađara-asimilatora, koja je dobro poznata na hrvatskoj strani, autor suprotstavlja mađarsku perspektivu nelogične obrane latinskog jezika pred mađarskim kao službenog (u razdoblju prije formiranja hrvatskog standardnog jezika) - kad Hrvati već u školama uče latinski, zašto ne bi prihvatili mađarski, ne kao jezik nastave nego tek kao predmet?

Posebno mjesto zauzimaju interpretacije događaja 1848. godine, na objema stranama, kojima su posvećena tri poglavlja, a obrađene su izravno prikazujući sliku Drugoga 1848. te likovima dvaju istaknutih ličnosti hrvatske i mađarske povijesti i njihovim doživljajima druge strane. Lajos Kossuth, središnji mađarski nacionalni lik i vođa mađarske revolucije 1848. godine, izabran je kao mađarski predstavnik hrvatske slike Mađara u burnim događajima tog razdoblja, dok Hrvate, naravno, predstavlja Jelačić i nimalo laskava slika kakvu je stekao u mađarskoj javnosti te slika hrvatske vojske pod njegovim zapovjedništvom. Općenito Hrvati imaju negativniju sliku Mađara nego što Mađari imaju sliku o Hrvatima. No, događaji iz 1848. godine u tome su jedna od iznimaka, kao i Jelačić koji za Mađare ostaje izrazito negativna povijesna ličnost gotovo do danas. Interpretacije 1848. godine i njezinih najistaknutijih protagonista javljaju se u knjizi i u kontekstu historiografske predodžbe prekodravskih susjeda.

Nakon opsežnog prikaza percepcije Hrvata kod Mađara 1848. i obrnuto, slika Drugoga u nagodbenom razdoblju i za banovanja Khuena-Hedervarya prikazana je centralnom temom milenijske izložbe koja se održala u Budimpešti 1896.

godine povodom tisućugodišnjice doseljenja Mađara. Sama izložba, odnosno njezina recepcija detaljno je prikazana u više hrvatskih glasila što uključuje članke iz *Obzora*, *Hrvatskog prava*, *Hrvatske domovine* i *Slobode*, pri čemu su predstavljeni različiti stavovi oporbenih i provladinih novina kako o samoj izložbi, tako i o hrvatsko-mađarskoj zajednici uopće. Obljetnica doseljenja obilježena je i brojnim djelima mađarske historiografije koja su također predstavljena u knjizi zajedno s reakcijama na koje su naišle u Hrvatskoj.

Slijede hrvatsko-mađarski odnosi u vrijeme narodnog pokreta iz 1903. godine kada je slika Mađara u Hrvata vjerojatno najlošija u cijelom razdoblju državnog zajedništva. Dalmacija dobiva posebno poglavlje u kojem se percepcija Mađara u toj hrvatskoj regiji obrađuje u kontekstu specifičnog dalmatinskog položaja i odnosa prema Austriji. Predstavljeni su stavovi istaknutih političara poput Trumbića i Supila kao i novinski članci koji ih prate. Podrška Supila i *Novog lista* stranci Ferencu Kossutha i težnjama prema personalnoj uniji te predstavljanje Beča kao zajedničke opasnosti za Hrvate i Mađare prate i nove interpretacije 1848. godine i djelovanja Lajosa Kossutha te se naglasak stavlja na njegove aktivnosti u emigraciji, dok se minimalno piše o Kossuthu prije i tijekom 1848. Šokčević obrađuje svjesne pokušaje promjene slike o Mađarima u svjetlu razmišljanja kako je austrijsko-njemačka politika (tzv. *Drang nach Osten*) opasnija za Slavene nego Mađarska. Donosi i mađarske reakcije na politiku novog kursa i Riječku rezoluciju u različitim stavovima oporbenih i provladinih novina u Mađarskoj.

Prema kraju knjige Šokčević obrađuje sliku i pojave Mađara u hrvatskoj književnosti s osobitim osvrtom na književnost iz druge polovice 19. i početka 20. stoljeća. Osvrće se na ranije razdoblje kojim dominira pozitivna predodžba Mađara i državnog zajedništva s njima. Autor prati prijenos negativnih stereotipa o Mađarima iz 19. stoljeća u interpretaciju ranijih događaja, i to u historiografiji kojoj će se kasnije detaljnije posvetiti, a zatim prati i prihvaćanje takvih stavova u književnosti. Negativne interpretacije hrvatsko-mađarskih odnosa u prošlosti s obzirom na trenutno političko stanje prati pripisivanje nacionalnih komponenti ranijim događajima. Posebno se osvrće na Matoša, Nazora, Zagorku i druge te na poeziju o povijesti s poukama za suvremenike, o samima Mađarima i državnoj zajednici s njima.

Pregled interpretacija hrvatsko-mađarskih odnosa u historiografiji 19. st. predstavljen je s obzirom na njezinu tadašnju društvenu ulogu. Unatoč kritičkom pristupu, njezina zadaća ostaje podizanje nacionalne svijesti. Primarna tema je različita interpretacija ranosrednjovjekovne povijesti sa središnjim mjestom rezerviranim za različite interpretacije vrela *Pacta Conventa*. Slika Mađara u hrvatskoj historiografiji obrađena je od Kukuljevića do Šišića, što uključuje sve velikane hrvatske historiografije i njihove interpretacije prošlih hrvatsko-mađarskih odnosa. Mađarska historiografija također je podrobno obrađena, posebno mađarska interpretacija nastanka ugarsko-hrvatske zajednice, koja nije ujednačena u cijeloj mađarskoj historiografiji i koja prolazi kroz posebne promjene nakon 1848. godine.

Pogovor kojim Šokčević završava knjigu kratak je osvrt na hrvatsko-mađarske odnose nakon 1918. godine, na prikaze Drugoga u školskim udžbenicima te se osvrće na promjene percepcije pod utjecajem nekih važnijih političkih događaja 20. stoljeća kao što su raskid Tito - Staljin, mađarska revolucija 1956. godine ili stjecanje hrvatske samostalnosti.

Zanimljivo je upoznati mađarske predodžbe o Hrvatima kao i njihove stavove o poznatim pitanjima hrvatsko-mađarskih odnosa 19. stoljeća koji obično ostaju skriveni u hrvatskoj perspektivi povijesti tog razdoblja. Čitatelju se tako otvara novi pogled na mađarsku politiku koja je, na primjer, sredinom 19. stoljeća obilježena strahom od panslavizma, ali i heterogenosti političkih struja Mađarske i njihova odnosa prema Hrvatima. Razlike mađarskih konzervativaca i liberala jasno su prikazane, a time autor na smislen i logičan način predstavlja razloge povoljnijeg stava prema hrvatskim liberalima kod mađarskih konzervativaca nego kod mađarskih liberala. Također, baca novo svjetlo na hrvatsku percepciju Mađara i mađarskih političkih postupaka suprotstavljajući mađarsku stranu hrvatskim interpretacijama često obilježenim nepovjerljivim i negativnim stavom. Općenito ostaje dojam kako je slika Mađara kod Hrvata negativnija i manje podložna promjenama, nego mađarska predodžba Hrvata.

Knjiga *Hrvati u očima Mađara, Mađari u očima Hrvata* nije pisana kao pregled političkih odnosa Hrvata i Mađara, nego kao analiza međusobnih predodžbi. U skladu s tim, podatci iz sfere političke faktografije koje knjiga sadrži relativno su malobrojni i služe tek kao osnova oko koje Šokčević predstavlja svoju temu. Takvu zadaću izneseni podatci dobro ispunjavaju, a politički kontekst obrađenih tema dovoljno je prisutan. Ipak, postoji određena praznina koju će osjetiti čitatelji koji nisu naročito upućeni u hrvatsku povijest 19. stoljeća, no kako dobro poznavanje hrvatskoga 19. stoljeća nije potrebno za uživanje u ovoj knjizi i za njezino razumijevanje, tako to ne umanjuje veliku privlačnost Šokčevićeva djela. Također, korisnost knjige povjesničarima i studentima povijesti s obzirom na njezinu tematiku, relativnim nedostatkom političke faktografije nije umanjena, a obilje prenesenih i citiranih izvora knjigu dobro utemeljuje u konkretnim podatcima što će oni svakako znati cijeniti.

PRO TEMPORE

ČASOPIS STUDENATA POVIJESTI

Pro tempore

Časopis studenata povijesti
godina IV, broj 4, Zagreb, 2007.

Glavni i odgovorni urednik

Goran Mihelčić

Uredništvo

Martina Borovčak, Vanja Dolenc, Goran Mihelčić, Filip Šimetin Šegvić

Urednički savjet, odabir i redaktura rasprava i članaka

Maja Crnjac

Dizajn i priprema za tisak

Nela Marušić
Željka Jordan

Lektura i korektura

Martina Kovačević
Jasna Šarić

Prijevodni sažetaka na engleski jezik

Davor Šoštarić

Izdavač

ISHA Zagreb - Klub studenata povijesti

Naklada

Tiskano u 500 primjeraka

Tvrđnje i mišljenja u objavljenim radovima izražavaju isključivo stavove autora i ne predstavljaju nužno stavove i mišljenja uredništva i izdavača. Izdanje časopisa ostvareno je uz novčanu potporu Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu i izdavačke kuće Profil International. Zahvaljujemo izdavačkoj kući Profil International na financijskoj potpori u tiskanju ovog broja. Časopis je besplatan.

Adresa uredništva:

ISHA Zagreb - Klub studenata povijesti, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Ivana Lučića 3, 10000 Zagreb

E-mail:

isha.protempore@gmail.com